

**ASPECTE PSIHOPEdagogICE
PRIVIND FORMAREA ABILITĂȚILOR DE COMUNICARE
LA ELVII CU COPORTAMENT ANTISOCIAL¹**

Angela CUCER,
doctor, conferențiar cercetător,
Institutul de Cercetare, Inovare și Transfer Tehnologic
al Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”
din Chișinău, R. Moldova
cucer.angela@gmail.com
ORCID iD: 0000-0001-9304-9791

Rezumat: *Omul este o ființă informațională, comunicativă, care nu poate trăi fără comunicare. Prin comunicare dobândește noi cunoștințe despre lumea din jurul său. Nevoia de informare și nevoia de comunicare creează motivația fundamentală a existenței umane. Comunicarea interpersonală este un fenomen psihologic specific și necesar persoanei, indispensabil pentru formarea cunoștințelor, bazat pe procesele emoționale ale naturii umane. Pentru a comunica eficient, asumarea unui rol activ în comunicare” ar trebui să fie unul dintre obiectivele procesului educațional, mai ales în perioada adolescenței. În articolul dat descriem câteva aspecte psihopedagogice privind formarea abilităților de comunicare la elevii cu comportament antisocial. La în același timp, propunem câteva exerciții pentru dezvoltarea comunicării elevilor.*

Cuvinte-cheie: *comunicare, studenți adolescenți, comportament antisocial, instruire.*

Abstract: *Man is an informational, communicative being who cannot live without communication. Through communication he acquires new knowledge about the world around him. The need for information and the need for communication create the fundamental motivation of human existence. Interpersonal communication is a specific and necessary psychological phenomenon for the person, indispensable for the training of knowledge, based on the emotional processes of human nature. To communicate efficiently, assuming an active role in communication” should be one of the objectives of the educational process, especially during adolescence. In the given article we describe some psycho-pedagogical aspects regarding the formation of communication skills in students with antisocial behavior. At the same time, we propose some exercises to develop students’ communication.*

Keywords: *communication, adolescent students, antisocial behavior, training.*

¹ Articolul a fost elaborat în cadrul Proiectului “Bazele teoretice și metodologice ale asigurării activității psihologice în sistemul de învățământ general din perspectiva abordărilor societale contemporane”. Cifrul: 20.80009.1606.10.

În standardele educaționale ale noii generații, dezvoltarea abilităților de comunicare sunt desemnate ca unul dintre domeniile prioritare pentru dezvoltarea personalității elevului. Aceste abilități asigură dezvoltarea personalității, contribuie la autorealizarea și socializarea acesteia. În prim plan apare capacitatea individului de a găsi în mod independent soluții în rezolvarea problemelor importante din punct de vedere social și profesional, de a se angaja în comunicări cognitive, morale, profesionale.

O preocupare deosebită în ultimii ani se acordă problemei formării abilităților de comunicare la adolescenții cu comportament deviant. Mai multe studii constată că acești adolescenți nu posedă suficiente abilități de cultură a vorbirii, comunicării și comportament. Ca urmare, scade interesul lor cognitiv, dorința de a învăța, de a respecta normele de comunicare și comportament.

Un alt motiv care ne îndeamnă să ne gândim la necesitatea de a acorda atenție comunicării - este creșterea numărului de adolescenți aflați în situații critice, care se confruntă cu anumite forme de inadaptare socială, care au un vocabular foarte limitat și capacități limitate, ceea ce îi face incapabili să comunice cu cei din jur. Ei nu-și pot exprima corect gândurile sau găsi un limbaj comun cu semenii, părinții, profesorii. Nivelul scăzut de competență comunicativă se reflectă în creșterea numărului de copii cu anxietate în mediul social, apariția la ei a singurătății, apariția copiilor cu nivel sociometric scăzut care sunt izolați și respinși în colectivul de copii. Toate acestea contribuie la schimbarea adolescențului, la apariția diferitor forme de comportament antisocial.

În știința pedagogică, de cele mai multe ori, comportamentul antisocial/deviant este înțeles ca un comportament care se repetă în mod persistent în normele morale sociale, legale și imperativele stabilite sau stabilite în mod tradițional într-o societate (grup) sau standarde recunoscute de comportament și interacțiune cu mediul (social) mediu, o încălcare a procesului de interiorizare și extrapolare a normelor morale și a valorilor culturale, precum și de autorealizare și autoactualizare a individului în societate, însoțite de inadaptarea sa socială [5].

Din punct de vedere psihologic, comportamentul un astfel de comportament este interpretat ca un set de acțiuni individuale, care încalcă normele, regulile și principiile socio-psihologice, morale acceptate în societate; comportament care cauzează prejudicii (psihice, fizice, sociale, morale) individului sau societății în ansamblu și îl conduce pe infractor (deviant) la izolare, tratament, corectare sau pedeapsă [6].

Unii autori definesc comportament deviant ca comportamentul al unui individ, ce distruge constant sistemul stabilit de interacțiuni interpersonale și comunicare în comunitatea umană din care face parte. Baza psihologică a comportamentului deviant al individului sunt unele trăsături caracteristice ale sistemului dinamic al relațiilor semantice cu oamenii din jurul său și cu el însuși. Subliniem faptul că comportamentul deviant al unei persoane este un comportament care distruge relațiile interpersonale care s-au dezvoltat în cursul activității comune,

al cărui rezultat este util și valoros pentru grup ca întreg [8]. S-a constatat că majoritatea adolescenților cu comportament antisocial se confruntă cu o atitudine negativă față de sine a colectivului clasei. Cu toate acestea, nevoia de autoafirmare este foarte mare și îi împinge pe unii dintre ei către acțiuni negative pentru a-și asigura un loc demn în echipă, ceea ce contribuie la apariția conflictelor. Formarea abilităților de comunicare la adolescenții cu probleme de comportament, dezvoltarea acestor abilități este una dintre condițiile principale și indispensabile pentru socializarea lor cu succes, asigurând participarea lor deplină la viața societății, autorealizarea eficientă în diferite tipuri de activități profesionale și sociale.

Având în vedere aspectul comunicativ al problemei comportamentului deviant, putem distinge două aspecte ale interacțiunii și comunicării adolescenților cu comportament antisocial cu celelalte persoane din mediul social:

1. reacția oamenilor care trăiesc în conformitate cu normele generale acceptate la abaterile în comportamentul celorlalți, barierele de comunicare care apar în această situație, perturbând procesul normal de comunicare.
2. reacția de răspuns a acestora ca rezultat al respingerii lor, care se complică de dezvoltarea lor patologică, caracteristicile mentale și complexe de inferioritate în unele cazuri [7].

Se consideră că comunicarea adolescenților este dificilă în mai multe planuri:

1) *ca fenomen socio-psihologic* care se manifestă doar într-o situație de interacțiune, comunicare socială a adolescenților;

2) *ca fenomen obiectiv*, prezentat printr-o discrepantă între scopul și rezultatul modelului de comunicare ales de copil și procesul propriu-zis;

3) *ca fenomen subiectiv*, manifestat în diverse tipuri de experiențe ale copilului, care poate avea la bază nevoi nesatisfăcute, disonanțe motivaționale, cognitive, emoționale, conflicte intrapersonale etc. [8].

Cauzele comunicării dificile a unui adolescent cu comportament antisocial rezidă în nivelul scăzut de dezvoltare al anumitor componente structurale ale potențialului său comunicativ. Prin potențial comunicativ al unei personalități se subînțelege un set individual unic de trăsături comunicative ale unui adolescent (intrapersonale și comportamentale), care caracterizează capacitățile acestuia în procesul activităților comunicative. Potențialul comunicativ al unui individ este un sistem ierarhic complex, în structura căruia oamenii de știință disting patru niveluri interdependente: de bază, de conținut, instrumental și reflexiv. Scopul fiecărui nivel este de a oferi un anumit aspect activității de comunicare.

Pentru orice adolescent modern, de succes, este important să posede abilități de comunicare dezvoltate, în timpul cărora să poată oferi informații suficiente de complete, ample, să comenteze un eveniment sau să-și exprime părerea.

Tot mai des se acordă o atenție deosebită elaborării unor metode eficiente de formare și dezvoltare la adolescenți a competențelor și abilităților de comunicare cu ajutorul mijloacelor didactice moderne.

Astfel diverse forme de învățare activă au câștigat o mare popularitate. În paralel cu consilierea individuală, sunt folosite pe scară largă diverse forme

de lucru în grup precum Trainingul (Ing. Training - a preda, educa, antrena). Training-urile social-psihologice sunt metode efective de instruire în formarea competenței de comunicare și relaționare interpersonală în rândurile adolescenților. În activitatea de grup. În activitatea de grup, cu ajutorul unor exerciții și jocuri psihologice, participanții au ocazia să-și vadă din exterior problemele lor prin „ochii” altor oameni, să încerce alte roluri noi, să dobândească comunicarea necesară, aptitudini pe care nu le-au putut dobândi mai devreme în copilărie, în familie; învață noi forme de comportament, acceptă și, în final, își rezolvă problemele; să fie fericiți. Toate acestea sunt importante, deoarece prin comunicare ne simțim apreciați, recunoscuți, iubiți, se satisfac nevoile sociale de bază ale individului.

Trainingul cuprinde trei aspecte de bază ale personalității: cognitiv, emoțional și comportamental. Aspectul cognitiv - este asociat cu obținerea de informații despre psihologie în general, despre procesul de comunicare, analiza situației actuale, dar și despre sine. Aspectul emoțional - toate experiențele și cunoștințele noi despre sine, ceilalți, despre informațiile primite, capacitatea de a simți neajunsurile și eșecurile cuiva, sentimente despre scăderea stimei de sine. Aspectul comportamental se manifestă în extinderea rolurilor comportamentale, căutarea și dezvoltarea unor forme de comportament în concordanță cu situația, prin realizarea ineficienței unor moduri obișnuite de comportament [10].

Activitatea în echipă contribuie la îmbogățirea condiționată reciprocă a participanților în grup; organizarea în comun a acțiunilor, care condiționează activarea procesului educațional și cognitiv; distribuirea acțiunilor inițiale; comunicare, fără de care este imposibil să se distribuie, să se schimbe și să se înțeleagă informația; schimb a modurilor de acțiune; înțelegere reciprocă; reflexie. Metodele de grup pot fi grupate condiționat în câteva blocuri:

1. Discuții în grup - este discuția în comun a unei probleme care permite să clarifice, să schimbe opiniile și pozițiile membrilor grupului în procesul de comunicare directă. Datorită mecanismului de discuție cu semenii, un adolescent se îndepărtează de gândirea sa egocentrică și se învață să înțeleagă punctul de vedere al celuilalt. Studiile au arătat că discuțiile de grup cresc motivația și implicarea participanților în rezolvarea problemei în discuție. Discuția oferă un impuls emoțional căutării ulterioare a unei soluții la problema, care la rândul său se realizează în acțiunile lor concrete.

2. Metode de joc. Vorbind despre aceste metode, este indicat să le subdivizăm în operaționale și joc de rol. Operaționale - au un scenariu în care este încorporat algoritmul deciziilor „corecte” și „incorecte”. În cazul dat adolescentul are ocazia să vadă impactul pe care l-au avut deciziile sale asupra evenimentelor ulterioare. Importante sunt și jocurile de rol, care au stat la baza trainingului socio-psihologic.

3. Dezvoltarea percepției sociale – aceasta înseamnă că toți membrii grupului cu ajutorul unor exerciții speciale au posibilitatea să perceapă alți membri

ai grupului, să-i înțeleagă și să-i aprecieze, să se aprecieze pe sine. În procesul trainingului participanții primesc informații verbale și neverbale despre cum este perceput de alte persoane, cât de exactă este percepția sa personală. Elevul capătă competența de a reflecta asupra obiectului perceput.

4. Tehnici meditative. Acestea sunt utilizate în scopul de a învăța persoana să se relaxeze, de a forma capacitatea să se izbăvească de condițiile stresante și tensiune psihică.

5. Metode de psihoterapie orientate pe corp (W. Reich, 1960). În această metodă se disting trei subgrupe principale de tehnici: lucru asupra structurii corpului (tehnica Alexander, metoda Feldenkrais), conștientizarea senzorială și relaxare neuromusculară, metode orientale (hatha yoga, tai chi, aikido) [3],

În continuare vă propunem unele exerciții ce contribuie la formarea comunicării la elevi.

Activitate „Comunicare și stimă”

Scop: formarea abilităților de comunicare eficientă, dezvoltarea unei atitudini prietenoase unul față de celălalt.

Materiale: coli de hârtie și pixuri în funcție de numărul de participanți

■ Exercițiul: „Salutul” (5 min.)

Scop: ritual de salutare, dezvoltarea abilităților de comunicare nonverbală.

Procedură: Toți participanții stau în două cercuri unul față de celălalt. Li se oferă sarcina de a se saluta cu ochii, capul, mâinile, cuvintele.

■ Exercițiul „Sunt bucuros să comunic cu tine” (5 minute)

Scop: încălzire, crearea unei dispoziții pozitive a participanților.

Procedură: moderatorul invită unul dintre participanți să se adreseze unuia dintre băieți cu cuvintele: „Sunt bucuros să comunic cu tine”. Cel cărui i sa dat mâna se apucă de ea, iar mâna liberă o întinde altui participant spunând aceleași cuvinte.

Astfel treptat toți se apucă de mâini formând un cerc.

■ Exercițiul „Descifrează cuvântul” (10 minute)

Scop: actualizarea cunoștințelor despre conceptul de comunicare.

Material: coli de hârtie, pixuri, creioane.

Procedură: moderator: Imaginează-ți că cuvântul „comunicare” necesită o descifrare neobișnuită. Este necesar să folosiți fiecare literă inclusă în cuvânt pentru a caracteriza conceptul de „comunicare”.

Exemplu:

C – cuminte;

O – onest;

M – muncitor etc.

După ce se finalizează activitatea se discută rezultatele și explică de ce au făcut această alegere.

■ Exercițiul „Vino mai aproape” (10 minute)

Scop: a explica conceptele „spațiul personal ale unei persoane” și conceptul de „respect”.

Procedură: Este selectat un participant căruia îi propunem să stea cu spatele la colegi. Fiecare membru al grupului se apropie de el pe rând. Puteți varia mișcarea: apropiați-vă încet, repede, clătinați. Când participantul central simte că se simte inconfortabil, el spune: „Stop!” — cel ce se apropie se oprește.

Analiza exercițiului: Cum te-ai simțit când ai stat cu spatele la membrii grupei? Cât de aproape ai lăsat colegul tău să vină de tine? De ce? Cum altfel poți să-i explici unei alte persoane că s-a apropiat de „spațiul tău personal”? Au demonstrat participanții respect față de un colegul care stătea cu spatele la grup?

■ Mini-lecție „Respect” (5 minute)

Scop: actualizarea cunoștințelor despre conceptul de „respect”.

Procedura: moderator: Respectul este o atitudine față de oameni în care apreciem o persoană, în ciuda deficiențelor sale. Chiar dacă o persoană nu este de acord cu opinia noastră, acesta nu este un motiv pentru a nu o respecta.

Respectul presupune a fi amabil cu o persoană. Este posibil să cultivăm o atitudine respectuoasă față de oameni doar dacă învățăm să vedem în orice persoană, în primul rând, calitățile sale pozitive. Când nu respectăm o persoană, suntem enervați de manierele, hainele, comportamentul ei. Cu toate acestea, există modalități care permit unei persoane să dezvolte respectul față de altul.

Prima este toleranța. Toleranță pentru bătrânețe, toleranță pentru frica maternă, pentru neputința copilărească, pentru durerea și suferința umană etc.

Al doilea este acordul pe aceeași lungime de undă cu o persoană care, în ochii tăi, nu este demnă de respect și încercarea de a privi lumea din jurul lui, din punctul lui de vedere. Al treilea este să ne gândim la modul în care ne tratează persoana, respectul față de care ne este atât de greu să-i arătăm.

■ Exercițiul „Orbul și ghidul” (15 min.).

Scop: a oferi posibilitatea prin experiența proprie să simți ce înseamnă să fii dependent, formarea abilităților de interacțiune și comunicare.

Mersul activității: exercițiul se petrece în perechi. Un elev este „orb” (i se leagă ochii), celălalt este „ghidul”, ce are ca scop să-l treacă pe „orb” prin diferite obstacole create din timp (scaune, mese etc.), ca acesta să nu se lovească, să nu cadă. În procesul jocului „ghidul” contactează cu „orb” prin diferite metode: vorbește ce trebuie să facă, sau îl conduce după sine, îi ridică piciorul pentru a păși un obstacol. Astfel copii sunt învățați să comunice prin metode verbale și neverbale.

Analiza exercițiului. Cum va-ți simțit când ați fost în rolul de „orb”? Ghidul v-a condus încrezut? Ați conștientizat unde vă aflați? Cum v-ați simțit în rol de „ghid”? Ce ați făcut ca să căpătați încredere a colegului „orb”? În ce rol v-ați simțit mai confortabil?

Răspunsurile pot începe în felul următor: Mi-a fost ușor deoarece.... ; Mi-a fost greu de oarece... Deci, comunicarea este: - dorința de înțelegere;- dorința de a fi înțeles;

Atenție nu numai față de persoanele familiar, dorința și capacitatea de a se exprima pozitiv.

Finalizarea lecției „Aplauze».

În final putem zice că dezvoltarea capacității de comunicare la adolescenți va contribui la dezvoltarea și întărirea încrederea în sine, a stimei de sine a elevului. Accentul principal poate fi pus pe analiza relațiilor interpersonale, a motivele de comunicare și a dezvoltării încrederii în oamenii din jur. Este necesar să se acorde o mare atenție conștientizării vocației lor, să-și găsească și să vadă sensul vieții, să se determine privind atașamentele emoționale, alegerile profesionale și viitoarea viață de familie.

Referințe bibliografice:

1. Vrabie S., Socinschii E. Stilul de comunicare-factor al agresivității adolescenților instituționalizați. Accesat 21.06.2023. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/135-145_6.pdf
2. Verdeș A. Agresivitatea și stilurile de comunicare la preadolescenți. Revista *Studia Universitatis Moldaviae*, 2020, nr.11 Seria “științe ale educației” p.77-83.
3. Вачков И., В. Основы технологии группового тренинга – М.: Педагогика, 2014.
4. Валецкая А., Н. Развитие коммуникативной компетентности у подростков. Accesat 20.06.2023. Disponibil: <http://elar.uspu.ru/bitstream/uspu/7014/2/07Velezkaya.pdf>
5. Кашинский В.,И. Коммуникативность личности как предмет научного изучения/ В.И.Кашинский// Социально-гуманитарные знания. – 2012– No 4. с. 17-39.
6. Копылова П., В. Гендерные трансформации как фактор затрудненного общения субъекта/ П.В.Копылова// Человек, субъект, личность в современной психологии.– М., 2013.
7. Клейберг Ю., А. Психология девиантного поведения: учеб. пособ. для вузов. – М.: ТЦ Сфера, при участии «Юрайт-М», 2001.
8. Куницына В.Н. Трудности межличностного общения /В.Н. Куницына: СПб, 2012.
9. Собчик Л., Н. Психология индивидуальности: теория и практика психодиагностики /Л.Н. Собчик. –СПб.: Речь, 2013.
10. Элбакиева М. «Тренинг коммуникативной компетентности для подростков». Accesat 20.036.2023. Disponibil: <http://institutnv.ru/62/article/135>.